

Wojciech Adamczak, G. Półka, 1932, 1/10/1932

Na drodze do nowoczesnego systemu edukacji – reforma jędrzejewiczowska z 1932 r.

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Fragment konstytucji marcowej*, dostępny online [w:] Strona główna Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.
- Źródło: *Wpomnienia Stanisławy Pązik, urodzonej w 1922 roku*, [w:] Adam Pązik, dostępny online: dws-xip.pl.

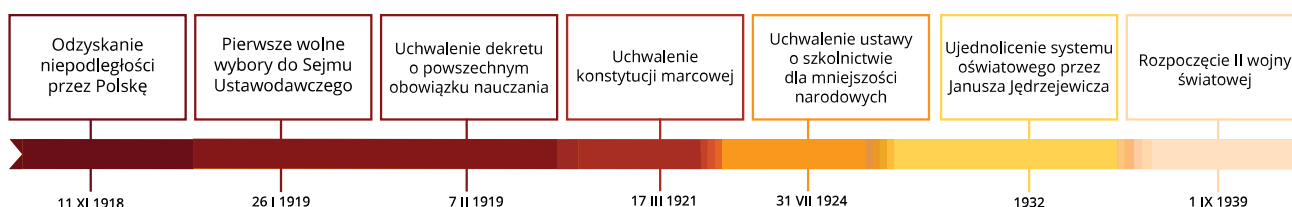
- Źródło: *Fragment przemówienia wygłoszonego w Sejmie 20 stycznia 1932 r. przez ministra Janusza Jędrzejewicza*, [w:] *Młódzież winna być wychowywana w kulcie wielkich ludzi. Minister Jędrzejewicz o budżecie MWRiOP*, „Polska Zachodnia”, t. 7/21, 1932, s. 2.
- Źródło: , [w:] J. Jędrzejewicz, *W służbie idei. Fragmenty pamiętników i pism*, Londyn 1972, s. 140–141.
- Źródło: Maria L. Ekiel-Jeżewska, *Nasi dziadkowie jako uczniowie i nauczyciele*, t. 21, „Rocznik Mińsko-Mazowiecki” 2013.
- Źródło: Piotr Stańczyk, *Wykształcenie ludności II Rzeczypospolitej w świetle badań GUS*, „Społeczeństwo i Ekonomia” 2016.
- Źródło: dostępny w internecie: dzieje.pl.
- Źródło: , [w:] Irena Panennkowa, *Wychowanie państwowe czy narodowe*, „Kwartalnik Pedagogiczny”, t. 4, 1930.
- Źródło: , [w:] *Program nauki w publicznych szkołach powszechnych trzeciego stopnia z polskim językiem nauczania (tymczasowy)*, Lwów 1934.

Na drodze do nowoczesnego systemu edukacji – reforma jędrzejewiczowska z 1932 r.

Uczniowie szkoły powszechnej podczas wycieczki, 1933 r.
Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna.

Potrzeba wykształcenia świadomego obywatela od początku istnienia II Rzeczypospolitej skłaniała władze do przyjrzenia się stanowi szkolnictwa i zaproponowania zmian. Było to o tyle istotne, że Polska odziedziczyła po zaborcach trzy różne systemy oświaty. Nietrudno było zauważyć znaczące różnice w wykształceniu między mieszkańcami konkretnych części kraju, a na wschodzie (w byłym zaborze rosyjskim) analfabetyzm sięgał nawet 3/4 mieszkańców. Czy władzom udało się zniwelować te różnice i zapewnić wszystkim dostęp do edukacji?

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym różniła się duża matura od małej i dlaczego w II RP dziesięciolatek mógł chodzić do jednej klasy z piętnastolatkami.
- Wyjaśnisz, dlaczego szkolnictwo w II Rzeczypospolitej wymagało naprawy.
- Ocenisz, czy reforma jędrzejewiczowska powinna być powodem do dumy, czy do wstydu II RP.

Przeczytaj

Edukacja – powszechna i jednolita

Ujednolicenie i upowszechnienie edukacji było istotnym zadaniem stojącym przed II Rzeczpospolitą. Najważniejsze wytyczne w zakresie funkcjonowania oświaty określiła konstytucja marcowa z 1921 r. Wśród jej postanowień znalazły się zapisy o nadzorze władz państwowych nad wszystkimi szkołami, obowiązku uczęszczania do [szkoły powszechnej](#) czy bezpłatnym dostępie do edukacji. Pełna realizacja postanowień ustawy zasadniczej nie była jednak możliwa. Po odzyskaniu niepodległości brak lokali szkolnych i wykwalifikowanej kadry stanowił jedną z najistotniejszych przeszkód.

” Fragment konstytucji marcowej

Artykuł 118.

W zakresie szkoły powszechnej nauka jest obowiązkową dla wszystkich obywateli Państwa. Czas, zakres i sposób pobierania tej nauki określi ustawa.

Artykuł 119.

Nauka w szkołach państwowych i samorządowych jest bezpłatna. Państwo zapewni uczniom, wyjątkowo zdolnym a niezamożnym, stypendia na utrzymanie w zakładach średnich i wyższych.

Źródło: *Fragment konstytucji marcowej*, dostępny online [w:] Strona główna Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Wśród stronnictw politycznych panowała powszechna zgoda, że konieczne jest wprowadzenie efektywnego systemu edukacji. Jeszcze przed ustanowieniem konstytucji marcowej, 7 lutego 1919 r., Józef Piłsudski podpisał dekret o powszechnym obowiązku nauczania dla dzieci od siódmego do czternastego roku życia. Kwestie oświaty należały do kompetencji Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWRiOP), któremu podlegały Kuratoria Okręgów Szkolnych, będące

terenowymi organami administracji państwowej. Gminy z kolei miały zapewnić odpowiednie budynki.

Budynek szkolny, 1929 r.

W jakich warunkach odbywała się edukacja w czasach II Rzeczypospolitej?

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna.

” *Wpomnienia Stanisławy Pązik, urodzonej w 1922 roku*

[...] nie było osobnego budynku szkoły, uczyliśmy się w izbach wynajmowanych od gospodarzy, u nich mieszkali też nauczyciele. Wszystkie lekcje prowadziła dwójka nauczycieli, małżeństwo Ślusarczyków [...]. W szkole mieliśmy takie przedmioty jak język polski, matematykę, robótki ręczne (wyszywanie itp.), gimnastyka i religia (prowadzona przez nauczyciela, nie przez księdza). [...] Wolbórz był oddalony około 5 km od Kuznocina, odległość tę pokonywałam codziennie, z reguły pieszo, a tylko czasami, kiedy były zbyt duże zasy albo błoto, mój ojciec zawoził mnie wozami lub saniami. [...] droga zajmowała mi około półtorej godziny.

Źródło: *Wpomnienia Stanisławy Pązik, urodzonej w 1922 roku*, [w:] Adam Pązik, dostępny online: dws-xip.pl.

Władze wprowadziły także wspólny program nauczania. Uczniowie uczęszczali na zajęcia z języka polskiego, robótek ręcznych, ćwiczeń cielesnych, rachunków, rysunku oraz religii. Od klasy trzeciej dochodziły takie przedmioty jak historia, geografia oraz przyroda, natomiast od szóstej – chemia i fizyka.

W połowie lat 20. wydano ustawę regulującą szkolnictwo dla mniejszości narodowych, która w miejsce odrębnych szkół dla mniejszości wprowadzała szkoły dwujęzyczne. Miały one na celu integrację mniejszości narodowych z państwem polskim poprzez naukę języka polskiego obok ojczystego.

Uczniowie pracujący w ogrodzie szkolnym.

Jak myślisz, była to szkoła prywatna czy powszechna? Zwróć uwagę na ubiór dzieci.

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna.

Reforma jędrzejewiczowska

Szkolnictwo średnie ogólnokształcące w II Rzeczypospolitej, do czasu reformy oświatowej z 1932 r., oparte było na modelu ośmioletniego gimnazjum, do którego przyjmowano po czterech klasach szkoły powszechnej. Od samego początku istnienia II Rzeczypospolitej powstawały projekty reformy oświatowej. Opracować ją i wdrożyć udało się dopiero w 1932 r. Januszowi Jędrzejewiczowi, ówczesnemu Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Celem ustawy szkolnej było ujednoczenie systemu oświatowego, miała ona tworzyć pomost między szkolnictwem

powszechnym (podstawowym) a średnim, aby umożliwić uczniom edukację na kolejnych szczeblach.

Takie wytyczne dotyczące ustawy Janusz Jędrzejewicz przekazał swoim wiceministrom:

- ”
1. Ustrój szkolny ma być oparty na zasadzie jednolitości szkolnictwa, przeprowadzonej konsekwentnie przez całość jego budowy.
  2. Również konsekwentnie ma być przeprowadzona zasada wielokrotnej selekcji młodzieży i kierowania jej do odpowiadających jej zdolnościom i zainteresowaniom różnych działów szkolnictwa.
  3. Wielki nacisk ma być położony na szkolnictwo zawodowe wszelkich typów i stopni i podniesienie jego znaczenia w społeczeństwie nazbyt skłonny do uważania jedynie szkół ogólnokształcących za pełnowartościowe szkoły.
  4. Ma być podniesione ogólne przygotowanie intelektualne kandydatów do szkół akademickich w drodze ustalania specjalnych metod i programów dających się zastosować do odpowiednio wyselekcjonowanej młodzieży.
  5. Rozbudowa programowa ma być dostosowana do ram ustrojowych z tym, że ośrodkiem ku któremu grawitować mają w miarę możliwości programy poszczególnych przedmiotów nauczania - winna być Polska i jej sprawy. Program ma więc objąć język, historię i kulturę, w szczególności zaś wysiłki, jakie naród dokonał za pośrednictwem swych wielkich ludzi, ze specjalnym uwzględnieniem wysiłków zbrojnych łącznie z naszą walką o niepodległość aż do ostatnich czasów.

6. W związku z tą przebudową programów podkreślone muszą być momenty wychowawcze: religijny, narodowy, społeczny, a szczególnie państwowoobywatelski, najmniej u nas kultywowany w warunkach stuletniej niewoli i uzależnienia od obcej, nienawistnej państwowości.

Źródło: , [w:] J. Jędrzejewicz, *W służbie idei. Fragmenty pamiętników i pism*, Londyn 1972, s. 140–141.

” Fragment przemówienia wygłoszonego w Sejmie 20 stycznia 1932 r. przez ministra Janusza Jędrzejewicza

Nie jestem przeciwnikiem inicjatywy prywatnej w szkolnictwie, która wprost przeciwnie jest pożądana i potrzebna, ale musi istnieć ktoś odpowiedzialny, kto patrzy, aby system wychowania publicznego był realizowany w życiu istotnie celowo, planowo i konsekwentnie.

Źródło: *Fragment przemówienia wygłoszonego w Sejmie 20 stycznia 1932 r. przez ministra Janusza Jędrzejewicza*, [w:] *Młodzież winna być wychowywana w kulcie wielkich ludzi. Minister Jędrzejewicz o budżecie MWRiOP.*, „Polska Zachodnia”, t. 7/21, 1932, s. 2.

Mimo wprowadzenia reformy jędrzejewiczowskiej dane statystyczne dotyczące wykształcenia społeczeństwa nie były optymistyczne. Przed wybuchem II wojny światowej szkoły średnie kończyło tylko 4 proc. ludności, natomiast wyższe wykształcenie odebrało 1 proc. Polaków. Wiele się jednak udało, m.in. znacznie ograniczono stopień analfabetyzmu i zmniejszono pod tym względem dysproporcje między wsią a miastem. O ile przed wybuchem wojny na terenie Królestwa Polskiego tylko 20 proc. dzieci było objętych edukacją, o tyle w 1939 r. do szkoły

Odczyt ministra wyznań religijnych
i oświecenia publicznego Janusza
Jędrzejewicza pt. *Przebudowa ustroju
szkolnictwa*, styczeń 1932 r.

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna.

chodziło już 90 proc. dzieci w całej
Polsce.

Jak wyglądała szkoła?

Edukacja w II Rzeczypospolitej przedstawiała się zróżnicowanie. Na jednym biegunie znajdowały się elitarne szkoły, w których dbano o noszenie identycznych mundurków oraz odpowiednią postawę, na drugim – przeważnie – funkcjonowały szkoły wiejskie, gdzie nierzadko z powodu biedy dzieci nie miały nawet butów. Frekwencję obniżały także konieczność pomagania rodzicom w pracach polowych i brak nawyku posyłania dziecka do szkoły (zwłaszcza tam, gdzie podczas zaborów nie istniał obowiązek szkolny). Wszędzie jednak starano się wprowadzać drobne elementy identyfikacyjne, takie jak czapki lub naszywki na ubrania w postaci tarcz.

Ośrodek modelarski Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej przy Prywatnym Gimnazjum
i Liceum Żeńskim im. Wandy z Posseltów Szachtmajerowej w Warszawie, 1935 r.

Czy ta szkoła była otwarta na nowoczesne prądy w pedagogice i czy uwzględniała zmiany społeczne, które dokonały się w latach 20. i 30.? Poszukaj w innych źródłach informacji o absolwentkach tej szkoły.

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna.

Odmienne były także warunki realizacji nauczania. W miastach budowano przede wszystkim przestronne budynki, znacznie lepiej przystosowane do pracy z uczniami niż te na wsiach oraz małych miasteczkach, gdzie naukę organizowano w wynajmowanych salach, często w domach prywatnych. Szkoły powszechne były koedukacyjne (uczyły się w nich dziewczynki razem z chłopcami), natomiast w gimnazjach i liceach dominowały odrębne szkoły męskie i żeńskie.

Słownik

analfabetyzm

(gr. *analphabetos* – nieznający liter), brak umiejętności pisania oraz czytania

duża matura

egzamin sprawdzający wiedzę z zakresu szkoły średniej, zdawany po jej ukończeniu

mała matura

w II Rzeczypospolitej egzamin kończący edukację w czteroletnim gimnazjum, wprowadzony po reformie edukacji z 1932 r.

szkoła powszechna

(łac. *schola*) nazwa szkoły najniższego szczebla w II RP

wychowanie państwowe

wychowanie ucznia na osobę służącą dobru państwa, będącego własnością ogółu obywateli

Słowa kluczowe

oświata, edukacja, reforma jędrzejewiczowska, Janusz Jędrzejewicz

Bibliografia

Jędrzejewicz J., *W służbie idei. Fragmenty pamiętników i pism*, Londyn 1972.

Panennkowa I., *Wychowanie państwowe czy narodowe*, Kwartalnik Pedagogiczny, t. 4, 1930.

Ekiel-Jeżewska M.L., *Nasi dziadkowie jako uczniowie i nauczyciele*, Rocznik Mińsko-Mazowiecki, t. 21, 2013.

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem interaktywnym przedstawiającym ścieżki edukacji po reformie jędrzejewiczowskiej. Opisz różnice między ówczesnym systemem oświaty a tym obowiązującym współcześnie.

Polecenie 2

Jak sądzisz, co było słabym elementem reformy jędrzejewiczowskiej? Uzasadnij odpowiedź.

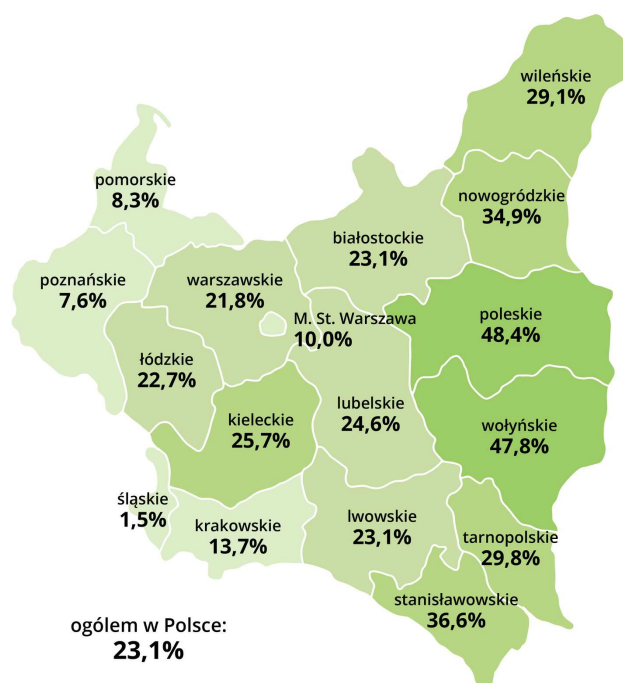
Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Na podstawie wiedzy z poprzednich lekcji zaznacz, w których zaborach w XIX w. istniał obowiązek szkolny. Uzasadnij, że mapa analfabetyzmu w II RP może być wykorzystana jako argument za wprowadzeniem i egzekwowaniem powszechnego obowiązku szkolnego.

Analfabeci w wieku 10 lat i więcej jako procent ludności w poszczególnych województwach.

Dane według spisu powszechnego z 1931 r.

Źródło: Contentplus.pl na podstawie dzieje.pl oraz "Historii Polski w liczbach", licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: ContentPlus na podstawie danych dostępnych online: dzieje.pl, licencja: CC BY-SA 3.0.

- zabór pruski
- zabór austriacki
- zabór rosyjski

Ćwiczenie 2

Zgodnie z Ustawą z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa szkoły powszechne miały za zadanie „organizację wychowania i kształcenia ogółu na świadomych swych obowiązków i twórczych obywateli Rzeczypospolitej, a obywatelom tym zapewnić jak najszybsze wyrobienie religijne, moralne, umysłowe i fizyczne oraz jak najlepsze przygotowanie do życia, zdolnym zaś i dzielniejszym jednostkom ze wszelkich środowisk umożliwić osiągnięcie najwyższych szczebli naukowego i zawodowego wykształcenia”.

Ćwiczenie 3

Na podstawie poniższych danych wykonaj polecenie.

Tabela 1. Ludność w wieku 10 lat i więcej oraz w niewiadomym według umiejętności czytania i pisania oraz według wyznania i płci w latach 1921 i 1931 (w %).

Wyszczególnienie	1931				1921	
	Umiały tylko czytać	Nie umiały czytać ani pisać	Umiejętność czytania i pisania niewiadoma	Osoby, które nie umiały czytać	Umiejętność czytania niewiadoma	
Ogółem:	72,4	4,2	23,1	0,3	33,1	4
W tym wyznanie:						
rzymskokatolickie	76,8	5,8	17,2	0,2	24,7	3
greckokatolickie	59,9	0,7	38,5	0,9	48,8	1
prawosławne	46,3	1,1	52,5	0,2	72,0	1
ewangelickie	86,8	3,1	9,9	0,2	12,5	4
mojżeszowe	82,8	1,4	15,4	0,3	28,3	4
Mężczyźni:	79,9	2,1	17,8	0,2	30,0	3
W tym wyznanie:						
rzymskokatolickie	82,8	2,6	14,4	0,2	23,1	3
greckokatolickie	68,2	0,5	30,5	0,7	44,2	8
prawosławne	65,8	0,9	33,1	0,1	59,1	1
ewangelickie	89,5	1,9	8,4	0,1	12,0	3
mojżeszowe	86,8	1,4	11,6	0,3	25,2	4
Kobiety:	65,6	6,1	27,9	0,4	35,7	5
W tym wyznanie:						

Wyszczególnienie	1931				1921	
	rzymskokatolickie	71,3	8,6	19,8	0,3	26,3
greckokatolickie	52,2	0,8	45,9	1,1	53,1	1
prawosławne	28,3	1,2	70,2	0,2	84,3	1
ewangelickie	84,4	4,2	11,3	0,2	13,0	5
mojżeszowe	79,3	1,5	18,8	0,4	31,0	5

Tabela 2. Ludność w wieku 15 lat i więcej według wykształcenia oraz płci i dzielnic w 1921 r.

Wyszczególnienie	Osoby z wykształceniem:				
	wyższym	średnim	początkowym	domowym	niewiadomym
w %					
Ogółem:	0,7	4,3	37,7	12,7	7,0
centrala	0,7	5,4	25,7	21,3	9,3
wschodnia	0,2	2,0	10,6	16,6	7,2
południowa	0,9	3,3	50,9	3,5	2,8
zachodnia	0,6	4,9	74,9	0,8	9,7
Mężczyźni:	1,2	4,8	41,1	13,2	7,0
centrala	1,2	5,7	29,6	21,0	9,1
wschodnia	0,4	2,3	16,2	20,5	9,3
południowa	1,7	3,8	52,8	3,7	2,9

zachodnia	1,2	5,6	75,3	0,8	9,4
Kobiety:	0,2	3,8	34,6	12,3	6,9
centrala	0,3	5,1	22,4	21,5	9,5
wschodnia	0,1	1,8	5,6	13,1	5,3
południowa	0,2	2,8	49,4	3,3	2,7
zachodnia	0,2	4,2	74,5	0,8	9,9

Źródło: Piotr Stańczyk, *Wykształcenie ludności II Rzeczypospolitej w świetle badań GUS, „Społeczeństwo i Ekonomia” 2016, nr 1 (5).*

Ćwiczenie 4

Na podstawie tabel z ćwiczenia 3 oraz poniższej mapy oceń wykształcenie poszczególnych grup ludności według wyznania religijnego.

Wyznania w II Rzeczypospolitej.

Źródło: Contentplus.pl na podstawie Atlas II Rzeczypospolitej 1918–1939 [2018] – seria TYFLOGRAFIA POLSKA NR 6 / 8., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 5

Porównaj zdjęcia i odpowiedz na pytania.

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna.

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna.

Ćwiczenie 6

Przyjrzyj się zdjęciom klas. Wymień przedmioty, które były obowiązkowym wyposażeniem w szkole w okresie międzywojennym. Jakie zauważasz różnice i podobieństwa w porównaniu z obecnym wyposażeniem klas?

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna.

Źródło: dostępny w internecie: historia.org.pl, tylko do użytku edukacyjnego.

Źródło: dostępny w internecie: historia.org.pl, tylko do użytku edukacyjnego.

Źródło: dostępny w internecie: historia.org.pl, tylko do użytku edukacyjnego.

Ćwiczenie 7

Przeczytaj poniższy fragment wspomnień i na ich podstawie wykonaj polecenia.

” Maria L. Ekiel-Jeżewska

Nasi dziadkowie jako uczniowie i nauczyciele

W okresie międzywojennym ludzie rozumieli, że główna potrzeba państwa to likwidacja odziedziczonego po czasach carskich analfabetyzmu i kształcenie lekarzy, nauczycieli, inżynierów, budowniczych, ekonomistów oraz innych specjalistów potrzebnych do rozwoju gospodarczego kraju. Początki były trudne. Pamiętam opowiadania wieczorne, kiedy rodzice myśleli, że ich dzieci śpią. Mama cichym głosem, niemal z płaczem mówiła o wszawicy, o absencji... Dużo dzieci nie chodziło do szkoły zimą, bo nie miały ubrania albo za daleko było do szkoły...

Źródło: Maria L. Ekiel-Jeżewska, *Nasi dziadkowie jako uczniowie i nauczyciele*, t. 21, „Rocznik Mińsko-Mazowiecki” 2013.

Ćwiczenie 8

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Na drodze do nowoczesnego systemu edukacji – reforma jędrzejewiczowska z 1932 r.

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

zakres rozszerzony

XLIV. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej.

Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1. opisuje proces upowszechniania oświaty w II Rzeczypospolitej;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia, czym różniła się duża matura od małej i dlaczego w II RP dziesięciolecie mógł chodzić do jednej klasy z piętnastolatkami;
- wyjaśnia, dlaczego szkolnictwo w II Rzeczypospolitej wymagało naprawy;
- ocenia, czy reforma jędrzejewiczowska powinna być powodem do dumy, czy do wstydu II RP.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja;
- burza mózgów.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;

- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Na drodze do nowoczesnego systemu edukacji – reforma jędrzejewiczowska z 1932 r.”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i multimedium w sekcji „Schemat” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie na tablicy uczniom tematu oraz celów lekcji, a następnie określenie kryteriów sukcesu.
2. Nauczyciel poleca uczniom, aby zgłaszali swoje propozycje pytań do wspomnianego tematu. Jedna osoba może zapisywać je na tablicy. Gdy uczniowie wyczerpią swoje pomysły, a pozostały jeszcze jakieś ważne kwestie do poruszenia, nauczyciel uzupełnia informacje.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście. Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki.
2. **Praca z multimedium („Schemat”).** Wybrana osoba czyta polecenie 1: „Zapoznaj się ze schematem interaktywnym przedstawiającym ścieżki edukacji po reformie jędrzejewiczowskiej. Opisz różnice między ówczesnym systemem oświaty a tym obowiązującym współcześnie” z sekcji „Schemat”. Po zapoznaniu się z materiałem uczniowie dzielą się na grupy i opracowują odpowiedzi. Po ustalonym wcześniej

czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do nich. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia je, udzielając także uczniom informacji zwrotnej.

- 3. Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Uczniowie wykonują indywidualnie następujące ćwiczenia w sekcji „Sprawdź się”: 1-4, a następnie porównują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką.
- 4. Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 5-8 wyświetlone przez nauczyciela na tablicy. Konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

- Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.
- Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji „Na drodze do nowoczesnego systemu edukacji – reforma jędrzejewiczowska z 1932 r.” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się nauczyli? Na koniec wybiera chętnego ucznia, któremu poleca podsumowanie lekcji i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.
- Na zakończenie nauczyciel dokonuje oceny pracy wylosowanej grupy.

Praca domowa:

- Opracuj podsumowanie materiałów źródłowych z sekcji „Schemat” w formie pytań do krzyżówki.
- Wykonaj polecenie nr 2 z sekcji „Schemat”.

Materiały pomocnicze:

- Jędrzejewicz J., *W służbie idei. Fragmenty pamiętników i pism*, Londyn 1972.
- Panennkowa I., *Wychowanie państwowe czy narodowe*, Kwartalnik Pedagogiczny, t. 4, 1930.

- Ekiel-Jeżewska M.L., *Nasi dziadkowie jako uczniowie i nauczyciele*, Rocznik Mińsko-Mazowiecki, t. 21, 2013.

Wskazówki metodyczne:

- Informacje z sekcji „Schemat” mogą być wykorzystane w trakcie lekcji do pracy uczniów w parach lub samodzielnie. Cały materiał może być wykorzystany do realizacji zajęć metodą odwróconej klasy. W szkole następuje czytanie i ocena koleżeńska opracowań uczniów.